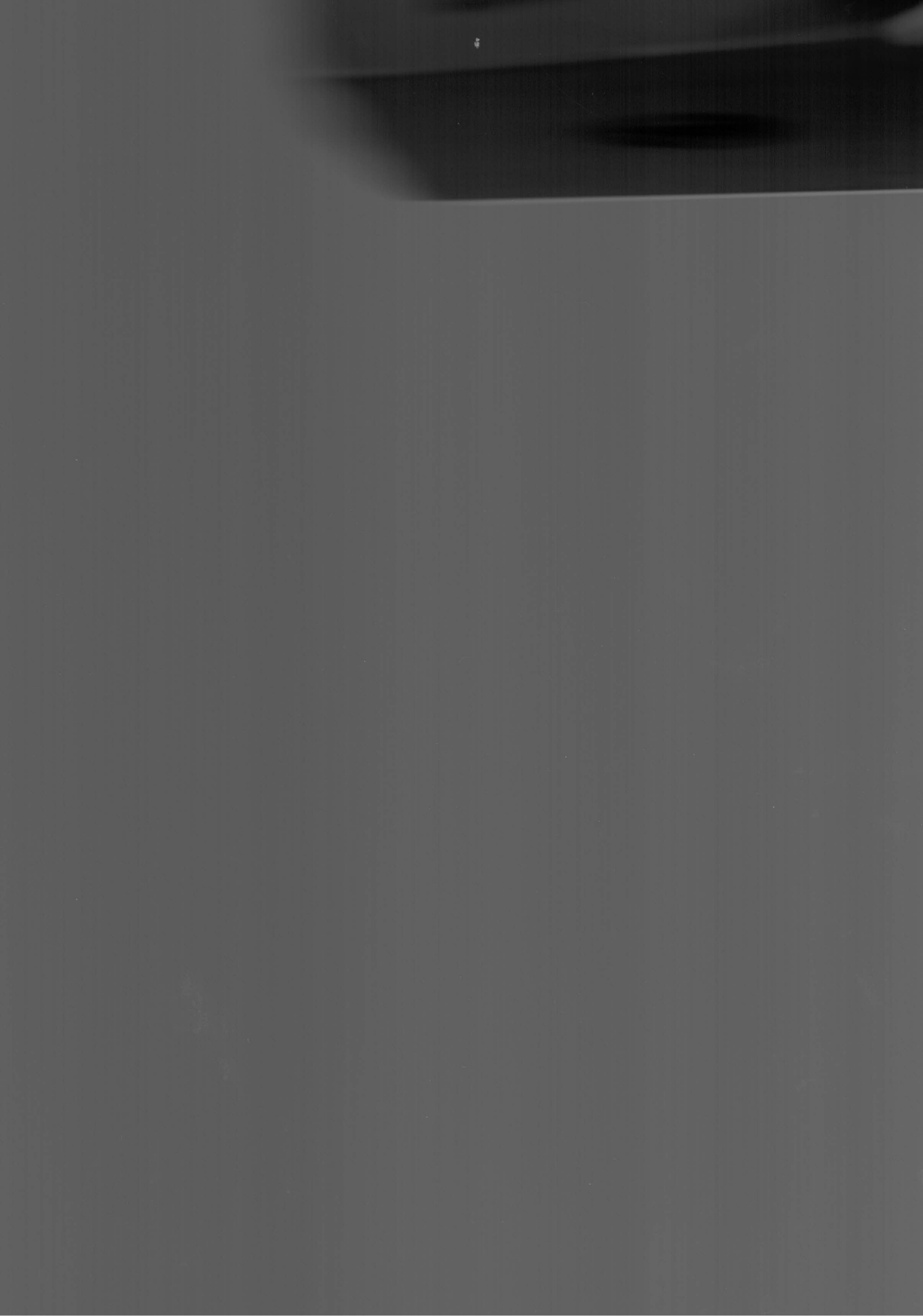

Roskildekroniken

Øversat og kommenteret af
MICHAEL H. GELTING

Illustrationer af
ELISABETH GORST-RASMUSSEN

WORMIANUM 1979

Roskildekrøniken er sat med Linotype Palatino og trykt i bogtryk hos Rounborg, Holstebro, på antikpapir 5002 fra Hahnemühle Klicheerne er fra Aarhus Klicheanstalt Forsatspapiret er Bugrabütten fra Hahnemühle Udgivet af Forlaget Wormianum, Højbjerg © Michael H. Gelting ISBN 87 85160 067 9

Forord

Omkring 1138 sad en mand – næsten med sikkerhed en kannik ved domkirken – i Roskilde og forfattede et værk om Danmarks historie fra den første kristne konge til samtiden. Umiddelbart efter blev det lille skrift – 30 små sider i det ældste bevarede håndskrift – bragt til Lund, hvor det lå i domkirkens bibliotek. I 1100- og 1200-årene blev det benyttet af de fleste af de forfattere, som skrev om Danmarks historie. Men en af disse forfattere var Saxo, og Saxos prægtige, svulmende og højstemte storværk overskyggede snart sin beskedne forløber.

Roskildekrøniken, som det lille skrift nu kaldes, blev vel stadig læst fra tid til anden, og undertiden afskrevet; i begyndelsen af 1200-årene har man endda ulejligen sig med at give den en kort fortsættelse. Derfor er den bevaret, for det oprindelige håndskrift er forlængst gået tabt. Men det var Saxo, som gav den officielle skilddring af Danmarks historie i den ældre middelalder. Var der uoverensstemmelser mellem Saxo og Roskildekrøniken – og det var der ofte – ja, så måtte det være, fordi den lille krønike var „en galdesyg særlings ensidighed“. Det var endnu ansete historikerens dom ved dette århundredes begyndelse.

Siden da har de kildekritiske historikere med brødrene Curt og Lauritz Weibull i spidsen pilleret glansen af Saxo og vist, at han er sen, tendentøs og afhængig af sine forlæg – hvoriblandt Roskildekrøniken er. Først og fremmest har de villet fremhæve Roskildekannikens værk som den eneste samtidige, danske beretning om borgerkrigene ved 1100-tallets midte, og det endda en beretning, som skulle gengive den tabende parts synspunkt, tankerne hos kirkens mænd, hos modstanderne af den stærke kongemagt.

Dermed blev krøniken trukket ind i centrum af en livlig debat om kirkens og kongemagtens udvikling og betydning i det gammeldanske samfund. Lag efter lag af tolkninger og nytolkninger har siden

Tilegnet
INGE
som malede

lagt sig over den lille tekst, som fernis på et gammelt maleri, så det er blevet svært at se krønikens umiddelbare friskhed gennem dem. Inden jeg følger min egen tolkning til de tidligere lag, er den bedste tjeneste, jeg kan gøre Roskildekronikken, nok at lade ham tale for sig selv.

Ganske vist må jeg gøre mig til hans tolk, for som alle 1100-tallets gejstlige forfattere skrev Roskildekronikens forfatter på latin. Jeg har lagt Jørgen Orlriks oversættelse fra 1898 til grund for oversættelsen, men jeg har bestræbt mig for at gøre oversættelsen mere præcis end Orlriks. Cand. mag. Ivan Boserup har gjort mig den store tjeneste at gennemlæse min oversættelse kritisk. De fejl, der måtte være tilbage, er mine alene.

I øvrigt har jeg ikke villet tynde oversættelsen med noter. Jeg har anført de vigtigste årstal og identificeret de vigtigste personer i margen: allerede det vil antyde, hvor meget og hvor lidt Roskildekronikken står til troende. Men dette er ikke stedet til at give endnu en rekonstruktion af Danmarks historie fra 800- til 1100-tallet. På det punkt vil jeg henvise til de udmærkede fremstillinger, der er kommet fra andet hold i de senere år. Min egen kommentar til kronikken er mere et forsøg på at indkredse forfatterens person. Jeg takker professor, dr. phil. Erik Ulsig, Aarhus, som lærte mig at nærlæse kildekrifterne til Danmarks middelalderhistorie, og som har bidraget med et par centrale iagttagelser til min kommentar. Kommentaren er i øvrigt min personlige tolkning. Skulle jeg nævne en enkelt historiker, hvis værker har haft særlig betydning for dens udformning, måtte det nok blive Georges Duby.

Jeg har villet illustrere kronikken rigeligt, med billeder, som kunne give en fornemmelse af den billedverden, som hørte forfatterens tid til. Stud. mag. Elisabeth Gorst-Rasmussen er mester for tegningerne, hvis forlæg overvejende er hentet fra 1100-tallet, Roskildekronikens århundrede. Billederne stammer fra Bibler, helgenlegender og lignende. De „forestillinger“ ikke de begivenheder, Roskildekronikken omhandler, men skal blot vise, hvordan man på krønikens tid ville gengive scener med et tilsvarende indhold.

Indhold

Forord 5

Roskildekronikken 9

Krønikens fortsættelse 34

Forfatteren og hans tid 39

Den første Danmarkshistorie 39

Vikingetiden 41

Roskildekronikens egen tid 43

Kongerne 44

Borgerkrigen 49

Kirkereformen 53

Roskildekronikken og kirkereformen 60

Krigersamfundet 63

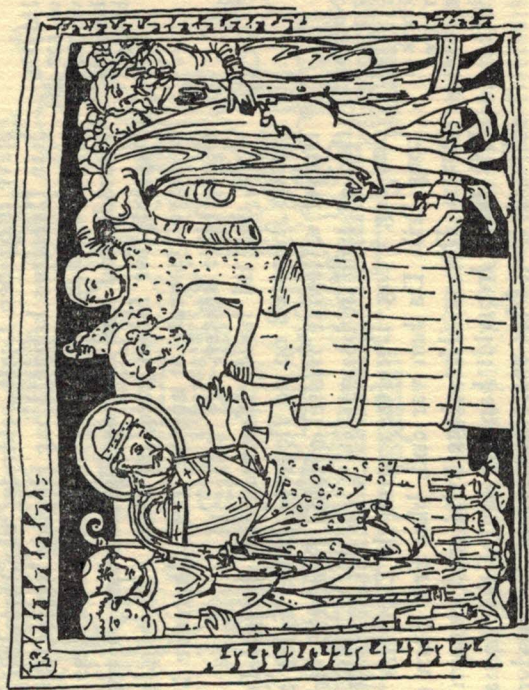
Manden bag værket 69

Krønikens samtid og efterliv 72

Forslag til videre læsning 77

Hvad forestiller billederne egentlig? 79

Roskildekrøniken

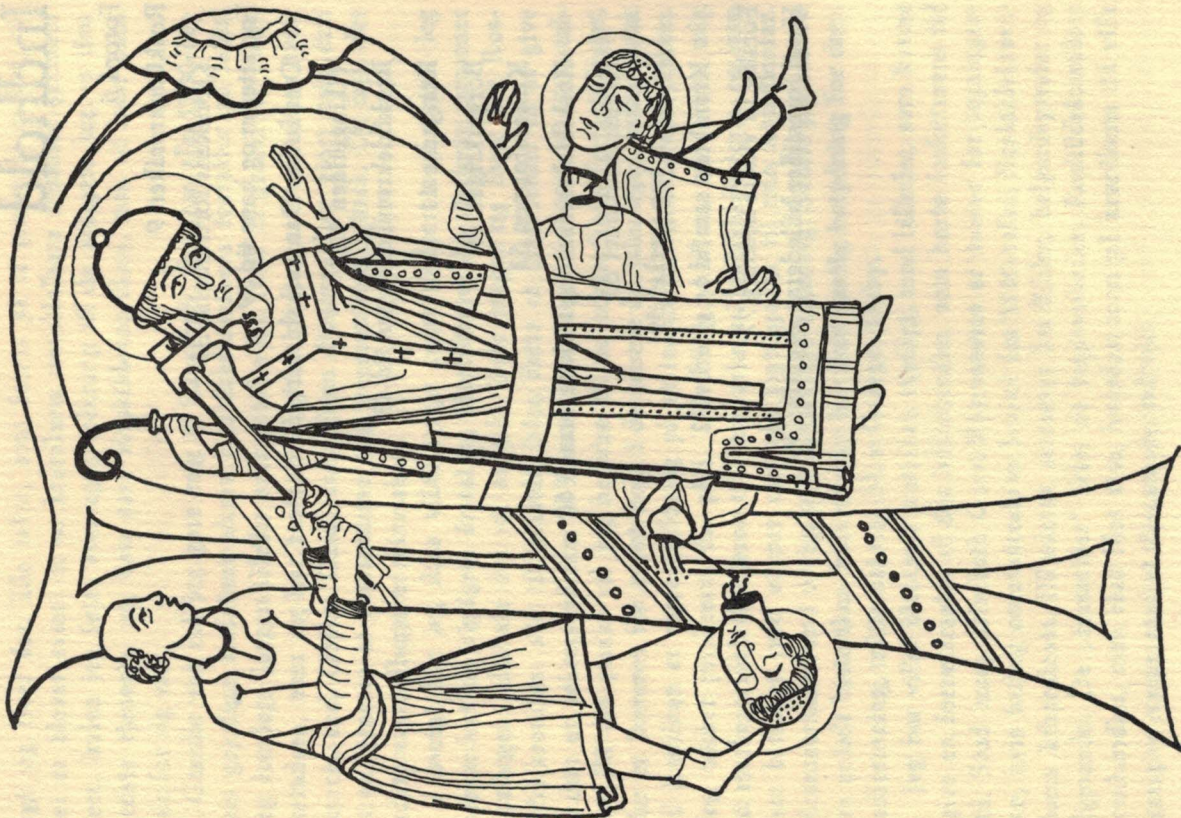

Ar 826 efter Herrens kødvordelse blev Harald, Danernes konge, døbt i Mainz af ærkebiskop Otgar, og kejser Ludvig stod fadder i sit sjette regeringsår. Med ham blev hans broder Erik og kongens hustru sammen med en stor mængde Daner oplyst og knyttet til den kristne tro.

Da de nu drog hjem til deres rige, og det ikke var let at finde nogen lærd mand, som ville følge med dem, tilbød den hellige Ansgar sig frivilligt med sin fælle Autbert. De opholdt sig i fire år hos kongen og omvendte mange til troen. Efter at være vendt hjem blev Ansgar gjort til ærkebiskop af Hamburg; han besøgte snart Danerne, snart folkene hinsides Elben, og vandt en utallig

Ludvig d.
Fromme
814-840

Ansgar
ærkebiskop
831-865

mængde af begge folk for troen. Senere, da ærkebiskop Liudrik af Bremen var død, overdrog Kejser Ludvig (Ludvigs søn, og broder til Lothar og Karl) Bremens ærkebispedømme til Ansgar. Såre glad over denne kongelige gave drog den Guds bekender til Danmark. Der gjorde han Danernes konge, kong Haralds broder, den førnævnte Erik, til en ivrig kristen tillige med hans folk (efter Haralds død var han nemlig kommet på tronen). Erik byggede for første gang en kirke i Slesvig, efter tillige at have bestemt, at enhver, der ville være i hans rige, skulle blive kristen.

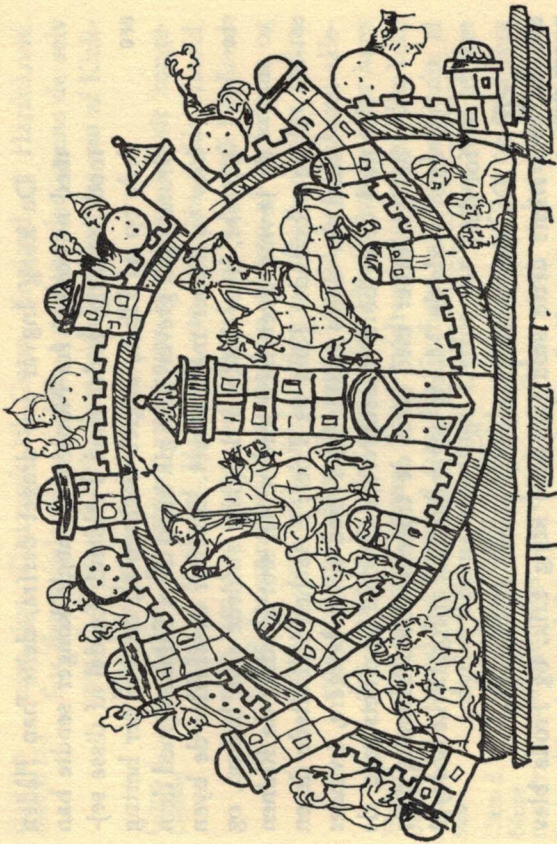
På den tid havde Normannerne hærget Frankrig og gjorde fremstød op ad floderne Loire, Seine og Rhinen. Drevet af denne rædsel overlod Frankrigs konge, Karl, dem et land at bosætte sig i, og det besidder de endnu den dag i dag. Derefter angreb de Danmark og dræbte kong Erik. Da han var død, blev Erik Barn ophøjet til tronen. Der er ikke ringe tvivl med hensyn til denne Erik Barn, hvorvidt han var søn af den førnævnte Erik eller ej. Han blev snart rasende på Kristusdyrkerne, jøge præsterne ud af landet og befalede at lukke kirkerne. Uforfærdet opsøgte den hellige Ansgar ham, og han forvandlede den grumme tyran fra en vild løve til det blideste lam, og det i en sådan grad, at han selv antog kristendommen, og ved en forordning bød alle sine mænd at blive kristne. Da blev præsterne kaldt tilbage, og kirkerne blev genrejst og istandsat. Desuden blev en domkirke opført i Ribe – den anden efter Slesvig.

Nordmændenes meget grusomme konge Ivar, Lodbrogs søn, som siges at have manglet knogler, og hvis brødre Ingvar og Ubbe og Bjørn og Ulf ledede Nordens folk, samlede på denne tid sine mænd, og han kaldte også Danernes konger til hjælp for at ødelægge Frankernes rige. Jeg siger 'konger', for dengang var der mange kon-

Horik 1.
ca. 827-854
var ikke
Haralds
broder

Normandiet
911

Horik d.
Yngre
854 - efter
864

ger i Danmark; for som det fortællles, var der undertiden to i Jylland, en tredje på Fyn, en fjerde på Sjælland, en femte i Skåne; undertiden var der to over hele Danmark; undertiden én over hele England sammen med Danmark, som vi senere skal vise.

Ivar drog altså med en flåde til England og holdt et blodigt slag med Englændernes konger. Der faldt Northumbrenes konger Ella og Osbert, og Denwolf og Berwolf flygtede fra slaget. Også Edmund, Østfloxernes meget hellige konge, som ofte tidligere havde stået som sejrherre, blev da overvundet og taget til fange i slaget. Med hænderne bundet på ryggen blev han for Kristi bekendelses skyld pisket og derefter skudt med pile, og til sidst blev han halshugget og opnåede martyriets strålende krone. Således forløb denne Northumbrenes første plage i England.

867

870

Da kong Ingvar var draget derfra, delte han flåden med ni konger fra Norden, og nogle konger sendte han mod Frankrig, andre mod Tyskland. En del af disse sejlede op ad Elben, angreb Sachsen og dræbte dér hertug Bruno og ti grever, som gik imod dem. Sammen med dem blev to bisper massakreret. Derefter overfalder de byen Utrecht, hvor Radbod dengang strålede som biskop, og de jævner byen med jorden. Til slut krydser de Rhinen og afbrænder Köln og Trier; i Aachen indrettede de en stald for deres heste; byer med deres borgere, kvinder med deres børn massakrerede de med sværdets ægg, de hellige kirker med samt de troende enten brændte eller omstyrkede de. Mainz begyndte man at forstærke af frygt for dem.

Da blev Frisland også plyndret af Danerne.

Mens dette stod på, døde kong Erik, og Frode blev ophøjet til tronen; han blev døbt af ærkebiskop Unni af Bremen. Straks blev de kirker genrejst, som før var ødelagt: Slesvig og Ribe. En tredje kirke byggede kongen i Århus til den hellige Treenigheds ære. Nogle siger, at ærkebiskop Unni af Bremen prædikede for Gorm og Harald, som var konger i Danmark, og gjorde dem venlig stemt mod de kristne og genoprettede de længe forsømte kirker.

Denne Gorm var fader til Harald. Harald styrede riget i femten år i faderens levetid, og efter faderens død herskede han i halvtreds år. Han var kristen og havde tilnavnet Blåtand eller Klak-Harald.

Efter Haralds død samlede en vis Svend, en overløber fra Nordmændene, en stor skare og angreb England, og kong Ethelred ud og beholdt selv riget. Hans sønner Gorm og Hardeknud, som er utilfredse med faderen, overfalder Danmark med røveri, og da de havde dræbt Danernes konge Halfdan og hans sønner delte de Daner-

880

900

881-882

Frode har næppe eksisteret

936

Gorm d. Gamle

Harald Blåtand

Svend Tveskæg erobrer England 1013-1014

12

Halfdan nævnt 873

Gorm d. Gamle

Harald Blåtand døbt ca. 960

Otto d. Store 936-973. Fadderskab bet er en legende

948

Hakon Jarl ca. 970. Olav Trygvason var ikke hans efterkommer

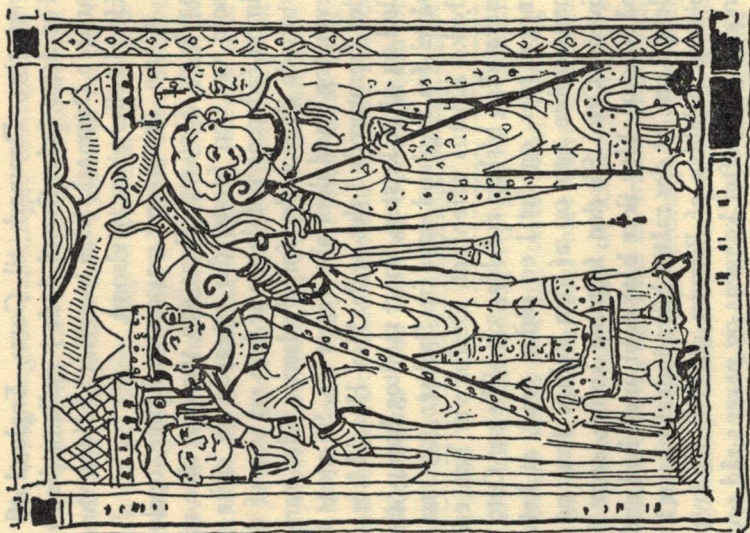
nes rige, Danmark til Gorm, England til Hardeknud. For deres fader Svend døde i mellemtiden, mens de selv angreb Danmark. Men hvorvidt Halfdan var søn af Klak-Harald eller ej, er tvivlsomt.

Gorm, den meget grusomme konge, opslog sit kongesæde på Sjælland. Hans søn var den såre milde Harald, som var den første, der byggede en kirke på Sjælland. Imod faderens befaling var han en ven af de kristne og støttede dem under forfølgelserne, idet han efter bedste evne tog imod dem alle vegne fra. Så mens faderen således fremturede i det onde, blev Harald konge efter hans død og gjort kristen. Snart modtog han præster, der kom såvel fra England som fra Sachsen, og han begyndte at dyrke Kristus offentlig. Derfor var han en ven af den ærværdige biskop Adaldag og af kejser Otto og stod dem meget nær, og det i en sådan grad, at kejseren løftede hans døbt søn op af den hellige font og kaldte ham Svend Otto. Så den fromme konge, som troede meget på Kristus, blev ikke blot døbt, men bad endog ved sendebud om, at der måtte blive indsat bisper i riget. Ærkebiskop Adaldag af Bremen glædede sig over denne anmodning, og efter kongens og pavens råd ordinerede han tre bisper for Danmark: Erik til Slesvig, Liafdag til Ribe, Reginbrand til Århus. Også senere ordinerede ærkebiskop Adaldag af Bremen flere bisper for vort folk: Marko til Slesvig efter Erik, Folbert efter Liafdag til Ribe. Odinkar Hvide, som var ordineret til Sverige, forvaltede også Skåne og Sjælland; efter ham kom Thurgot.

Denne Harald genindsatte også Normændenes konge Håkon, som var blevet jaget ud af riget. Håkons søn var Trygve, som var underlagt Harald, og hans søn igen var Olaf Krageben.

Harald herskede i Danmark i halvtreds år. Hans søn Svend sårede ham i et slag og fordrev den sårede fra

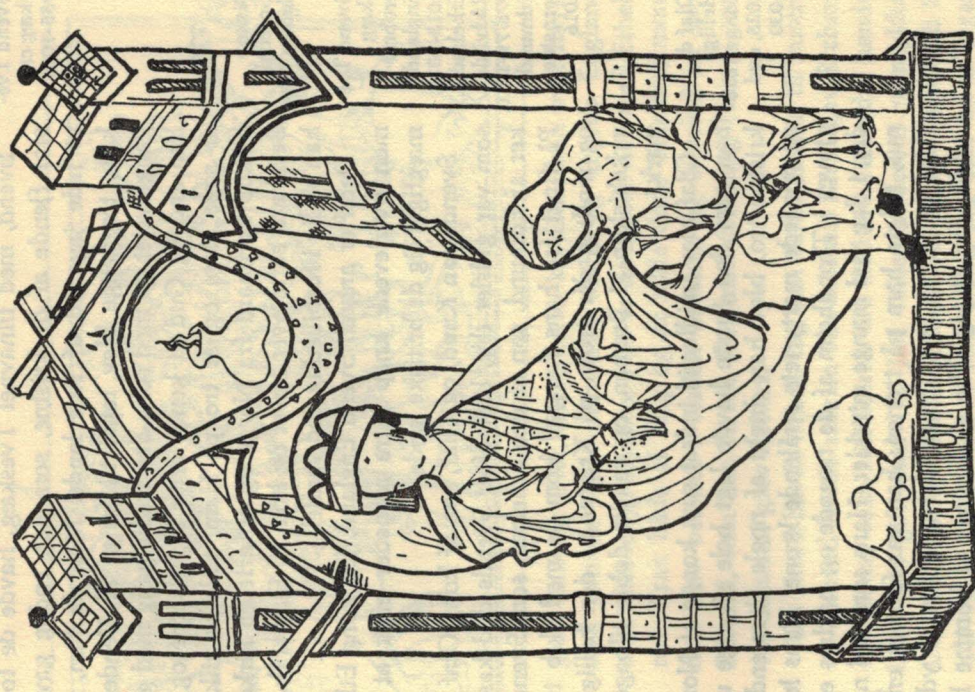
13

ca. 985

riget; på sin flugt kom han til Venden og døde dér som landflygtig og – som en anden David – i større sorg over sønnens troløshed end over sin egen ulykke. Hans legeme blev bragt tilbage til fædrelandet af hans mænd og begravet i staden Roskilde.

Det hørte Olaf Krageben, den meget kyndige spåmand, søn af Trygve, som var søn af Håkon, den Håkon, som Harald genindsatte, da han var jaget ud af riget; i erindring om denne velgerning drog han straks mod Danerne, jøg kong Svend ud og beholdt Danernes rige. I landflygtighed opsøgte Svend Sveernes meget mægtige

konge, som også hed Olaf; ydmygt bønfuldt han om at blive genindsat i sit rige. Og straks foretog han et overraskelsesangreb med Sveerne og holdt et drabeligt slag, hvori Norges konge Olaf faldt, narret af en spådom.

Slaget v.
Svold, ca.
1000

Svend Tveskæg ca. 985-1014

Svend, med tilnavnet Tveskæg, havde de to riger: en stor fjende af de kristne, som han endog gav ordre til at lade jage ud af sine lande. Men da han, besejret i krig, tre gange blev taget til fange af Venderne og to gange vejret op med sølv, den tredje gang med guld, lærte han endelig Gud at kende efter tugtelserne og begyndte at søge Ham og at tro på Ham. Således tilkaldte han biskop Bernhard fra Norge og opførte en kirke i Skåne. Bernhard satte over havet og kom til Sjælland; dér endte han sit liv i forbilligelig god vandel.

Biskop Gotebald død ca. 1004

Svend Tveskæg erobrer England 1013-1014.

Ethelred d. Rådville 978/79-1016. Edmund Jernside 1016

Derefter angreb Svend England, jog kong Ethelred ud, men overlevede knap i tre måneder efter at have bemægtiget sig de britiske lande.

Svends søn Knud, og Olaf, søn af kong Olaf af Norge, som var gidsler dér, blev efter Svends død kastet i lænker af Edmund, søn af den Ethelred, som Svend fordrev. På flugt fra hans fængsel kom de med skib til Bremen og modtog dér troen på Kristus af den hellige Unwan, ærkebiskop af Bremen, og vendte døbte tilbage til Danmark.

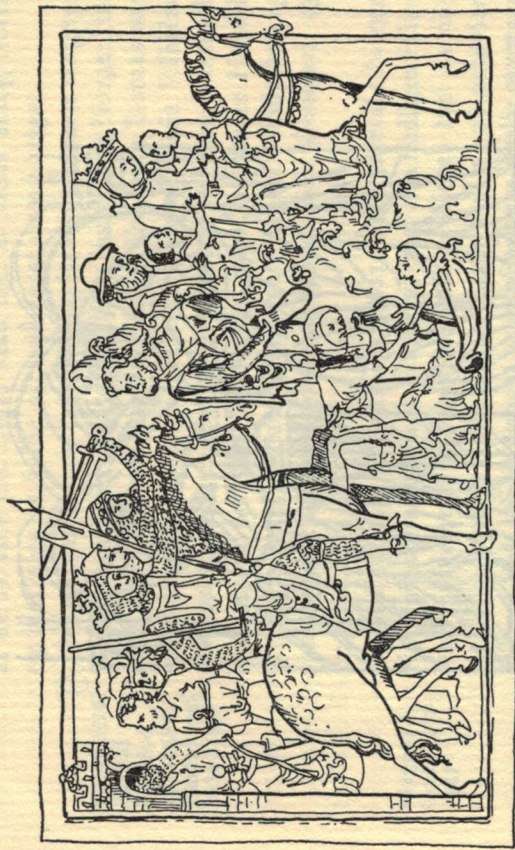
Olaf d. Hellige konge 1016-1028, død 1030

Olaf blev imidlertid indsat som konge af Norge. Mens han som den første havde lagt hele sit rige under den kristne tro, blev han dræbt af nogle få mænd i et slag og opnåede martyriets strålende krone. Hans legeme begravnes i Trondheim af de troende og hædres endnu den dag i dag ved mange mirakler. Hans søn, ved navn Magnus, fulgte ham på tronen; han var født af en frille, af alder en dreng, men storsindet og skøn af ydre.

Men for at jeg ikke skal synes at komme langt væk fra det påbegyndte værk, vil jeg vende tilbage til Danernes konger.

Da Englændernes konge Edmund nu var død, efterfulgte sønnen Ethelred ham på tronen. Da Knud, som ikke havde glemmt den gamle uret, som Ethelreds fader havde

Ethelred d. Rådville 978/79-1016

gjort ham og Olaf, hørte dette, krydsede han over havet med tusinde fuldt udrustede skibe og angreb England med umådelige styrker; i tre år kæmpede han med Ethelred. Træt både af krig og af ælde døde Ethelred, mens han blev belejret i staden London, og efterlod en søn, Edward, som han havde fået med dronning Emma, som var datter af grev Robert.

Emma, datter af Ricard I. af Normandiet.

Da Knud havde sejret, tog han denne Emma til hustru og fik med hende sønnen Hardeknud. Knud gav Richard sin søster, som hed Estrid. Da Richard forstødte hende, blev hun gift med Ulf Jarl uden broderens samtykke.

Estrid gift med Robert I. af Normandiet

Da Knud hørte dette, fattede han et sådant fjendskab til Ulf og til sin søster, at han endog jog dem ud af riget. Da de endelig ved manges bønner og hjælp blev forliget under falske foregivender, lod han ikke længe efter Ulf dræbe i Roskilde kirke, da han gik til fromesse. Hans hustru Estrid gav ham en ærefuld begravelse, og i stedet for trækirken byggede hun en kirke af sten, som hun be-

ca. 1026

rigede på mange måder. Med ham havde hun to sønner, Svend og Bjørn.

Da dette var hændt, vendte Knud tilbage til England og endte sit liv dér.

På denne tid ordinerede ærkebiskop Libentius af Bremen Avoco til biskop for Sjælland (efter Gerbrand, som hans forgænger Unwan først ordinerede. Libentius ordinerede også Poppo til Slesvig, og derefter Esiko, og til Ribe Odinkar. Af dem siges Poppo, som var en meget hellig mand, at have stået kong Svend meget nær. Da hedningene tvivlede om den kristne tro var det også ham, som på en almen forsamling af konge og folk bar gloende jern i sin hånd og viste sig uskadt, fordi de havde lovet,

Knud d. Store 1018-1035

Gerbrand ca. 1021-1030.

Avoco ca. 1030 - ca. 1057

Poppo jernbyrd ca. 965

at de så ville tro. Deraf kom det, at folket antog troen, og han blev en hellig og højt anset mand i riget.

Men efter Knuds død overtog hans tre sønner magten. Svend, som han havde med Alfifa, herskede i Norge; Harald, som også var søn af Alfifa, i England; Emmas søn Harald Harefod i Danmark. Under ham prædikede Vilhelm, Avocos efterfølger. Denne Hardeknud drog fra Danmark og samlede en flåde i Flandern mod sin broder Harald, Englands konge; men døden kom Harald i forkøbet og standsede krigen. Hardeknud besad både Danmark og England.

I mellemtiden døde Hardeknuds broder Svend i Norge. Nordmændene valgte da Magnus, Olaf den Helliges frillesøn. Hardeknud og kong Magnus af Norge traf da den aftale indbyrdes, og bekræftede den med ed på relikvier, at den, som levede længst, som efterlever skulle overtage den afdødes rige og besidde de to riger som ved arvelig ret.

Magnus d. Gode 1035-1047

Men ikke længe efter døde Hardeknud. Da Magnus, som ikke havde glemt aftalen, hørte om hans død, drog han mod Danmark med en stor og mægtig styrke. Imod ham gik Svend, kong Gamleknuds søstersøn, søn af Estrid og af den Ulf, som Gamleknud dræbte, og kæmpede imod ham, snart i søslag, snart i rytterkamp; til sidst blev Svend besejret og flygtede til Skåne. Da han nu i Lund forberedte sin videre færd for at flygte til Sverige - se! da kom der bud fra Sjælland og meldte, at kong Magnus var død. Straks vendte han tilbage til Sjælland, blev derefter frit valgt til konge af fynboerne og af jyderne, styrede Danmark beslutsomt i mange år og avlede sønner og døtre med forskellige kvinder. Fem sønner af ham blev alle konger, den ene efter den anden; fire blev forhindret deri af en tidlig død, skønt de fuldt ud var værdige til kongemagt og kongenavn.

1042

Svend Estridsen 1047-1074

Svend Estridsen 1047-74

Vilhelm
biskop af
Roskilde
ca. 1057-
1073

Mindst 50
fæstegårde

Under ham prædikede biskop Vilhelm, en stærk og tapper mand, heftig af sind, og i stand til at kue de mægtige ved sin blotte legemsstyrke og ved sin sjælsstyrke, og som ikke skånede nogen, når han var vred. På hans tid overdrog kong Svends moder Estrid 50 bol til Roskildekirken med sin søns samtykke, og den førnævnte biskop stadfæstede dem for kirken med segl og privilegium.

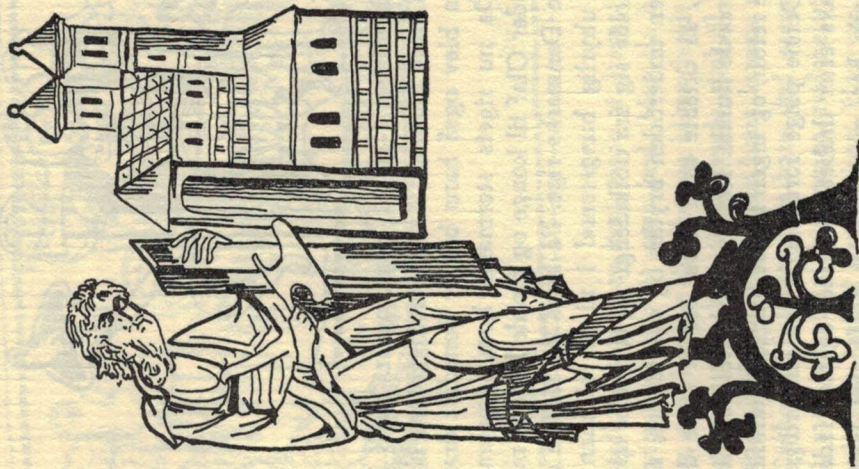
Svend
biskop
1073-1087

Ikke længe efter døde Vilhelm, og i hans sted indsatte den berømmelige kong Svend sin navnefælle og kapellan; det var en mand, som udmærkede sig ved retskaffenhed i al sin vandl, og som stod højt over alle sine forgængere: misdæderes skræk, retsindiges belønning, fædrelandets fader, gejstlighedens pryd og folkets frølse, en mand af enestående fromhed, som ville føre alt til fuldkommenhed. Det var ham, som opbyggede Roskilde kirke næsten som fra grunden og smykkede den med en hellig krone og marmorsøjler og alskens prydelser. Det var ham, som byggede et kloster af sten til brødrene, og for at der kunne blive femten præbender, gav han af sit eget bispegods til brødrene og til kirken, som han indviede til den hellige Treenheds ære. Desuden byggede han et kloster i Ringsted til den hellige Marias ære og et andet i Slagelse.

5. 23
1074

I mellemtiden døde Danernes berømmelige konge, Svend den Store, i Jylland i året 1074 efter Herrens kødvordelse, i sit 31. regeringsår. Hans legeme blev begravet med hæder i Roskilde, som han selv havde befalet i levende live. Efter hans død fulgte hans søn Harald ham på tronen og herskede i syv år. Derved blev han ifølge de gamle den fjerde Harald, som var konge i Danmark. Den første Harald var han, som blev døbt i Mainz; den anden Harald Blåtand; den tredje Harald Gormsøn; den fjerde var denne søn af Svend, en ypperlig mand og en meget

Harald Hen
1074-1080

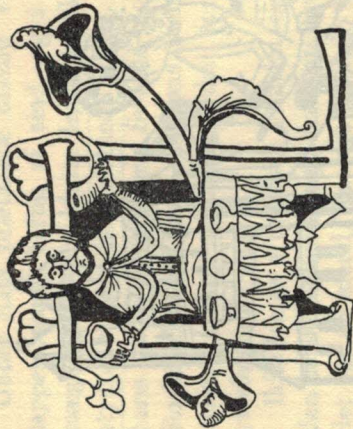

retfærdig hersker. Han befalede, at skovene, som de mægtige havde tilegnet sig alene, skulle være fælles.

Da han var død, blev hans broder Knud ophøjet til tronen. Da han ved en ny og uhørt lov tvang folket til at betale en skat, som vort folk kalder „nefgjald“, blev han fordrevet fra Jylland til Fyn, og med stor anger i hjertet led han martyrdøden i Odense, foran alteret i Sankt Alban martyrs kirke, i året 1090 efter Herrens

Knud d.
Hellige
1080-1086

1086

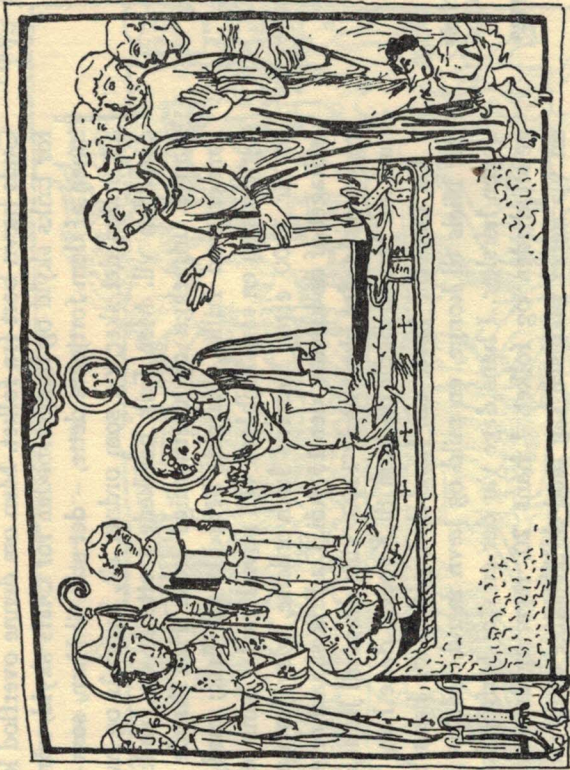

kødvordelse, i sit 11. regeringsår. Hans legeme hædres ved store mirakler, Kristus herliggøres i sin martyri. Med ham blev også hans broder Benedikt dræbt.

Da nu rigets stormænd kom sammen, tog de hans broder Olaf til konge og gjorde ham til medhersker over hele Danmarks rige. På hans tid rådede der i Danmark en uhyrlig hungersnød i ni år, så man næppe kunne afholde sig fra utilladelige og forbudte spiser; men fordi loven undertiden brydes og overtrædes, når nøden tvinger, så dræbte man heste for at spise dem, og mange flænsede hunde. Man prydede ikke bordet med forskellige retter, og ingen havde lyst til at udfolde nogen pragt.

Denne plage forudsagde den ærværdige biskop Svend straks efter drabet på Knud, og med faderlig formanig rådede han mange til at holde den borte ved at gøre bod. Men eftersom Gud forhærdet, hvem Han vil, og ynkes over, hvem Han vil, så forhærdede Han alles hjertes og ramte dem med plager, sådan som det var forudsagt. Men hyrden ynkedes Gud over og udfriede ham fra alle denne syndige Verdens trængsler. Thi, ikke tilfreds med et virksomt liv i hjemmets ro ligesom Martha, ønskede han også at få andel i den stille beskuelige som Maria, og i Olafs andet regeringsår bad han konge

Olaf Hunger
1086-1095

og folk om orlov og besluttede at drage til Jerusalem på pilgrimsfærd for at gøre bod. Men da han kommer til en ø, som hedder Rhodos, og bliver holdt tilbage af sygdom, overgiver han sin sejrende sjæl til Kristus – hans grædende disciple begraver hans legeme dér.

Da kong Olaf hørte om hans død, sørgede han ganske vist, men indsatte dog sammen med hele Sjællands stifts gejstlighed Arnold som biskop. Han var en jævn mand af væsen og mere forsømmelig end det sømmede sig for sjælesorgen; dog opførte han en mur af sten omkring klosteret i Roskilde, og han fornyede også dette klostres malerier. I hans syvende år døde kong Olaf; og han havde hersket i ni år, hvoraf ikke et eneste havde været frugtbart.

Arnold
biskop
1088-1124

Erik Eje-
god 1095-
1103

Da han var død, fulgte hans broder Erik den Gode ham på tronen; og snart veg den forhadte hungersnød og

Guds hævn bort fra folket. Men om denne overflod kom for Eriks skyld og hungersnøden for Olafs skyld, når nu ingen af dem fortjente dette, — det står til Ham, som véd alt, inden det sker, og som ordner alt, hvornår og hvor- dan Han vil. Men Erik herskede i otte år og fandt på mange urimelige og uretfærdige love. Han havde tre sønner med friller, Harald, Benedikt og Erik; med sin ægtehustru en sære højbjøren ved navn Knud. I hans femte år, år 1100 efter Herrens kødvordelse, blev Jerusalem indtaget af de kristne, den 15. juli. Da Erik så i sit ottende regeringsår, det Herrens år 1103, ville drage til Jerusalem med sin hustru Bodil og kom til Kypem, døde han.

1099

Niels
1104-1134

1123

Da Danerne hørte om hans død, gjorde de hans broder Niels til konge, en mild og jævn mand, aldeles ikke nogen hersker. I hans dage var der en stor forfølgelse af gejstligheden og folket. I hans 20. regeringsår anlagde en vis Peder Bodilsen sag mod de gejstlige efter råd og tilskyndelse fra sin kapellan Nothold, som siden blev biskop i Ribe, med det krav, at de, som havde hustruer, skulle sende dem bort, og at de, som ingen havde, aldrig måtte tage sig nogen. Dette sagsanlæg kunne de gejstlige ikke modstå, eftersom biskop Arnold nu var tynget af ælde og syg: nogle blev lemlæstet, nogle blev dræbt, nogle blev jaget ud af landet, kun få beholdt deres ejendom.

Året efter dette bøndernes foretagende døde Arnold imidlertid. I hans sted indsatte kong Niels sin søn Mag- peder biskop nus' kapellan, som hed Peder. Han var en lærd og skrift- 1124-1134 kyndig mand, og blandt alle Danmarks bisper på den tid tid den mest veltalende og karakterfaste. Han påtog sig straks de gejstliges sag mod bønderne, udfriede dem ikke blot af denne nød, men opnåede desuden det, at ingen lægmand kunne anlægge sag mod gejstlige på tinge, men kun for den hellige synode, hvad der hidtil overhovedet

24

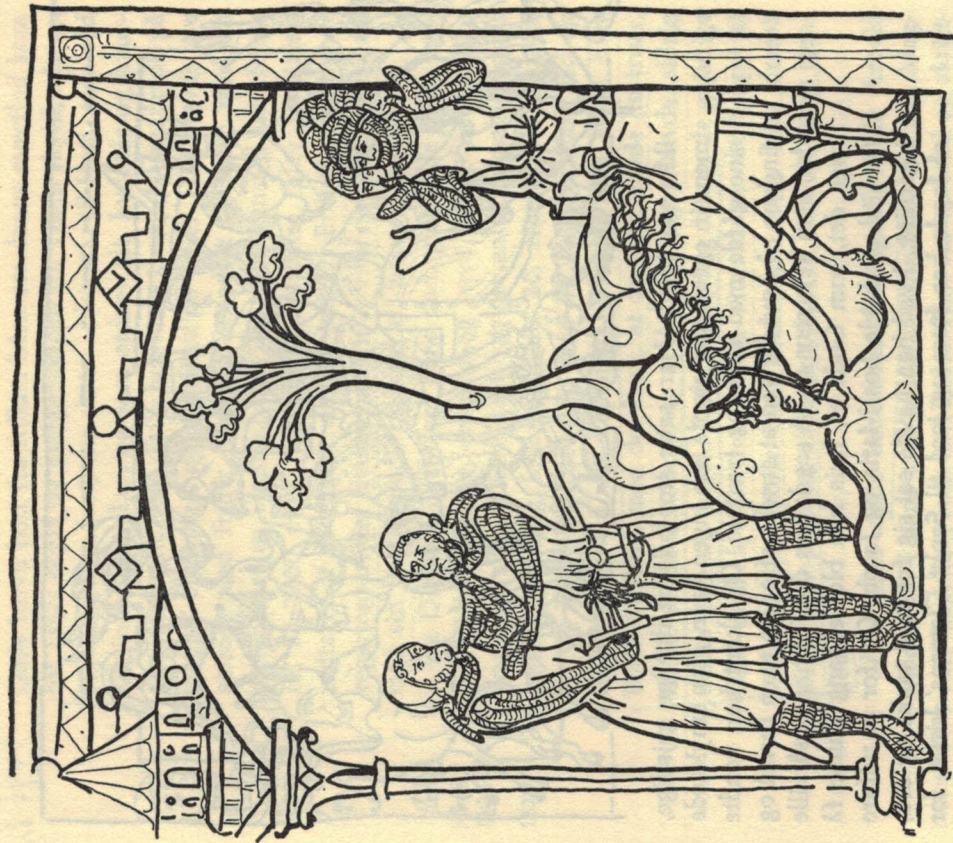

ikke var tilladt. Han satte stor pris på duelige gejstlige, men sin egen kirke gjorde han ingen gavn. Han smykkede sine gårde med sten- og træhuse. Og skønt han vendte tingene på hovedet ved at stræbe efter sin egen fordel og det, som kejserens er, så sagde han dog, at han også ville søge det, som Guds er, hvis han blot engang kunne få fred til at dvæle hos Maria og Jacob. Og for at udføre i gerning, hvad han havde sat sig for med tanke og ord, så lagde han huse og jord til Sankt Clemens' kirke, for at der kunne blive et munkekloster dér.

Men den gamle fjende, som altid ligger skjult under dække og altid misunder de retfærdiges gerninger, såede så stor en splid blandt Danerne, at der ikke har været nogen større prøvelse for gejstlighed og folk siden kris- tendommen slog rod i Danmark.

ad 4 p 26 r. kat

25

Thi på Djævelens tilskyndelse dræbte Magnus, kong
 Niels' eneste søn, under dække af fred kong Eriks søn
 Knud, en kysk og mådeholden mand, prydet ved visdom
 og veltalenhed og alskens god vandel, i det Herrrens år
 1130. Derfor rejste Knuds brødre Harald og Erik et op-

Knud Lav-
 ards død
 7. januar
 1131

rør mod kong Niels og hans søn Magnus, og de arbej-
 dede på enhver måde for at berøve Niels kongemagt og
 kongenavn og for at dræbe Magnus.

Erik Emune Efter at have samlet alle troløse og skændige mænd
 drog Erik da til Jylland, og ved hjælp af falske løfter
 tiltog han sig dér kongenavn fra en del af folket. For
 han var yngre end Harald og langt mere veltalende end
 han, en skændig mand, fuld af raseri og løgn.

Harald Kesje Da Harald hørte dette, gik han over til kong Niels:
 han ville ikke tjene sin yngre broder, dels for alderens
 skyld, dels på grund af den hob sønner, som han havde
 (nemlig tolv), dels på grund af den umådelige rigdom,
 som han uretfærdigt røvede fra alle folk. Men kong Niels
 drog til Jylland og holdt mange slag med Erik; slået i
 dem alle drog Erik på flugt til Slesvig.

1132

Men det næste år udkæmpede de et søslag ved den ø,
 som hedder Sejrzø. Da kong Niels' søn Magnus dér blev
 omringet af Eriks styrker, i den tro, at det var faderen,
 som var kommet først, og mange blev fanget, endnu
 flere dræbt, undslap han med nød og næppe med nogle
 få skibe.

1133

Men i det tredje år drog kong Niels til Sjælland med
 hundrede skibe, og fordi størstedelen af folket med bi-
 skop Peder i spidsen støttede kong Niels, flygtede Erik
 ved det første sammenstød, da det var kommet til kamp
 ved Værebros. Niels stod som sejrherre og hærgede Ros-
 kilde. Erik kom til Skåne og bad om hjælp; da skånin-
 gerne jog ham ud, opsøgte han kong Magnus af Norge,
 kong Sigurds søn, og bønfuldt ham ydmygt om hjælp. Ganske vist lovede kong Magnus ham kønt nok, hvad
 han ønskede, og med en slags tilsagn om fred og tro-
 skab lovede han at bistå Erik i alle ting. Men da han
 først modtog ham og nogle få ledsagere, viste begiven-
 hedernes forløb klart, alt hvad han havde talt i sit hjertes

inderste. For da han havde frataget Erik alt det gods, han havde bragt med sig, og jaget hans mænd bort, gav han sine egne ordre til, at de skulle holde ham i lænker; og ingen udenforstående kunne få adgang til ham. Da det var sket, var Erik berøvet alt, og han tvivlede da meget, om han ville slippe levende derfra; han greb til listige kneb.

Han simulerede nemlig syg for ikke at blive overført til Konghelle, og han hverken drak eller spiste åbenlyst. Desuden sendte han bud til Danmark til sine venner med opfordring til, at hvis de ville bringe i erindring, hvor store og talrige goder, han havde givet dem, så skulle de skynde sig at befri ham fra den truende død, på et givet tidspunkt og sted. Således gik det til, at de kom derop med ét skib på den angivne dag; idet de tog Erik ombord, mens vagterne var drukket fulde og sov, flygtede de til Skåne med ham, kun ledsaget af dronningen og en terne.

Men skønt skåningerne tidligere nægtede ham hjælp, modtog de ham nu enstemmigt efter fælles beslutning, som om de var grebet af anger, idet de sagde, at de ville leve og dø med ham; Asser var da ærkebiskop. Han var den første ærkebiskop i Danmark og i Sverige og i Norge, skarp og bitter, klog og uden fasthed. I denne rigets store forvirring stod han ikke som en mur for Israels hus, men vendte sig, hvorhen vinden blæste, ligesom et siv, der svajer for vinden.

På den tid blev Lund omgivet med mur og vold på Eriks befaling.

Kong Niels indkaldte imidlertid ledingen fra de lande, som var underlagt ham, og gav meget nøje ordre til, at alle ædlinge skulle komme til Skåne den 4. juni; for ved den tid fejrede man den hellige pinsedag. Da de nu om mandagen uforsigtigt forlod deres skibe og heller ikke havde ordnet deres sager fornuftigt, kom Erik over dem

Asser, biskop af Lund 1089, ærkebiskop 1103/04-1137

Slaget ved Fotevig (Hammer) 4. juni 1134

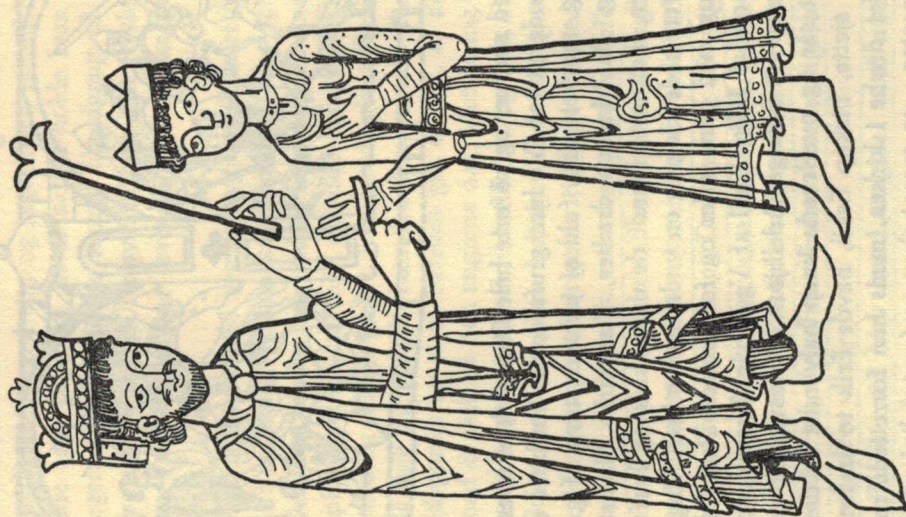
med sin hær og påførte hele Danmark et ubeskriveligt og ubodeligt tab. Vé hint grufulde år, hin bitre dag, dødens dag, mørkets dag, fuld af jammer, tung af gråd! Vé hin dag, da Magnus dræbes, Danmarks blomst knækkes!

Den skønneste blandt de unge, kæk og kraftig, en glad giver, både klog og en ynder af fasthed: Magnus dræbes – og med ham jarler og fem bisper: Peder af Roskilde, Thore af Ribe, Ketil af Vestervig, Henrik, som var fordrevet fra Sverige. Adalbjørn af Slesvig fik et uhelbredeligt sår og overlevede knap halvandet år derefter. Men en sjette, biskop Eskil, havde Erik to år før dette slag ladet dræbe i kirken, mens han forrettede morgengudstjenesten – en meget skøn og forstandig mand, og yderst lærd.

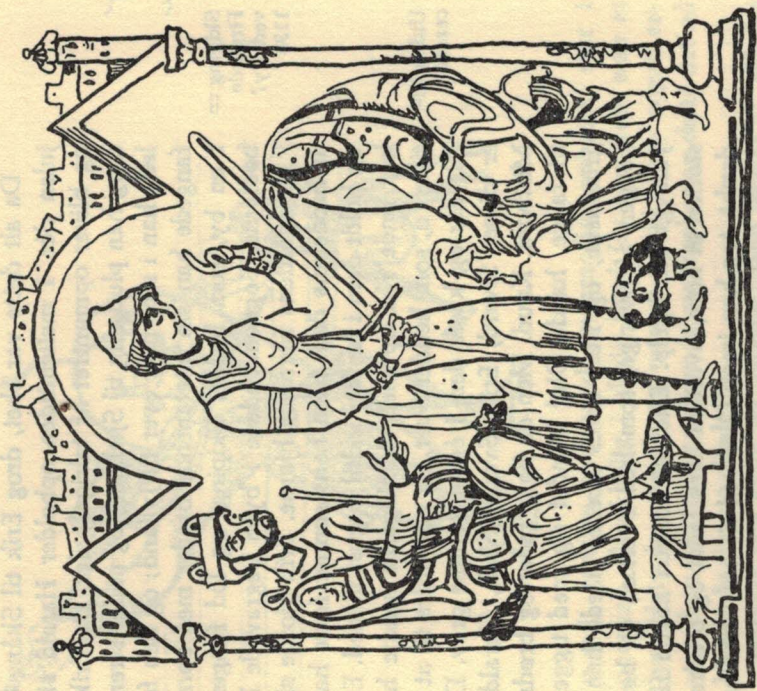
Biskop Eskil af Viborg dræbt 1133

XVI

Men kong Niels, som så nogle blive fanget, andre lemlæstet, nogle dræbt, andre druknet i vandet, fik fat på en hest og nåede med nød og næppe ud på et skib sammen med Harald. Dernæst drog han til Sjælland og opmuntrede sine mænd så godt han nu kunne. Der-

Harald Kesje efter drog han til Jylland og gav Harald andel i den halve kongemagt og ophøjede ham med kongenavn. Siden blev han svegen med det mest lumpne bedrag af slesvigerne, som havde lovet ham troskab og bekræftet den med éd, og troløst blev han dræbt i staden Slesvig sammen med de stormænd, han havde tilbage, den 25. juni

i det nævnte år, i sit 31. regeringsår. Men Harald, som havde mistanke om deres svig og stærkt frarådede kongen at tro på dem, foregav da at skulle andetsteds hen.

Da Erik hørte dette, drog han til Slesvig og gav slesvigerne rige gaver for den skændige udåd. Der bliver

Eskil biskop
af Roskilde
1134-1137/38

Eskil gjort til biskop af Roskilde i Peders sted, Nothold bliver trængt ind i Ribe i stedet for Thore, Self erstatter Ketil hos Vendelboerne, Illuge indsættes i Arhus efter Ulkil. På den tid dør den troløse biskop Adelbjørn af Slesvig af sit førnævnte sår. Efter ham indsættes kong Eriks kapellan Riko.

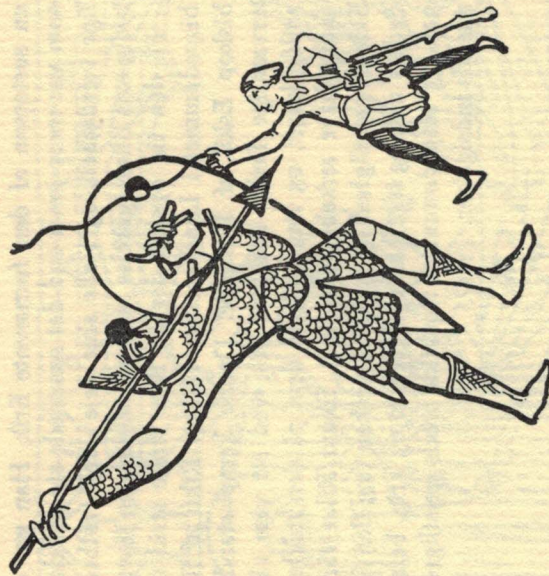
Da alt dette var sket, drog Erik til Skåne og tilbragte julen dér. I mellemtiden opholder Harald sig i Jylland og bliver opmuntret af talrige jyder. Da Erik hørte det, drog han pludselig til Sjælland, og under streng frost sejlede han i stor hast over til Jylland; og den følgende nat fangede han sin intetanende broder med børn og hustru i en by, som hedder Skiping, og lod fangen dræbe af bødlerne. Sognemændene i byen begravede hans hoved i kirkegårdens fjerneste hjørne. Erik gjorde sig meget til af broderens død. Men hans sønner førte han til Skåne og holdt dem i lænker indtil august måned. Efter at have lagt onde råd op med skåningerne sendte han dem da til en ø, som hedder Suer, og gav ordre til at dræbe dem alle dér og kaste dem i én og samme grav. Deres navne er disse: Sivard, Erik, Svend, Niels, Harald, Benedikt, Mistivint, Knud. Men da hans fader og brødre var taget til fange, havde Olaf blandet sig med tiggerne og pilgrimmene, og iført deres klæder nåede han således til kongen af Sverige, som hed Sverker, og bønfuldt ham ydmygt om hjælp. Efter at kongen havde fået hele historien at høre, hvordan hans fader og brødre var blevet dræbt, tog han imod Olaf ved sit hof i håb om at kunne drage fordel af ham, og gav ham med stor velvilje en del af sit rige til underhold i alle Eriks dage. Bjørn og Erik Diakon druknede Erik et år før faderens død i den borg, som ligger uden for Slesvigs havn. Den tolvte Magnus, faldt i slaget i Skåne sammen med Magnus, kong Niels' søn. Alle disse var Haralds sønner, og alle blev de revet bort af en tidlig død. Kun Olaf er tilbage – et uhyre med mange hoveder.

5. maj 1137

På den tid dør ærkebiskop Asser af Lund, den 13. maj, og bliver begravet i Sankt Laurentii domkirke.

Men Erik førte sig overallt frem, som om han var kejser, ryddede alle hindringer af vejen, tålte ingen lige-

Erik Emune
1134-1137

mand, endsigse overmand; overmodig, opblæst, stor i ondskab, skrækkelig i al sin færd for han frem som et lyn. Hvis der var nogen, som så ud til at eje noget, røvede han det fra de grædende mennesker og delte det ud blandt de rige og skadefro.

Således var Eriks liv, således hans fremfærd, således hans indgang; men lad os nu se, hvordan hans udgang blev.

1137

Da han nu mødte på et ting nær ved Ribe, så rejste der sig en mand ved navn Plov (på latin 'aratum') og strakte den intetanende konge til jorden med et dødeligt sår. Plov var en hæslig, lavstammet mand, som intet kunne udrette selv, hvis ikke Herren var i ploven og Herren i spyddet, ligesom Herren var i slyngen og Herren i stenen.

Da han således var død og begravet i Ribe, mødtes landets stormænd og antog Erik den Tredie til konge,

Erik Lam
1137-1146

en søstersøn af den førnævnte Erik. Han var en mand, som var mere jævn end det sømmede sig for den kongelige værdighed, og i alle sine veje uden fasthed og tvedig – en tilintetgørelse af kongemagten og præsteskabet.

På den tid opstod der en ikke ringe strid om ærkebispedømmet i Lund mellem biskop Riko af Slesvig og biskop Eskil af Roskilde. Denne kamp standsede den ærværdige Peder Bodilsen dog ved sit vise råd og sin snilde kløgt, og han forligte dem på den måde, at Eskil skulle have ærkebispedømmet. Skønt Riko var valgt af Skånes gejstlighed og folk, fulgte han dog den førnævnte Peders råd, og idet han undgik uro og krig, bemægtigede han sig bispedømmet i Roskilde trods gejstliges og lægmænds indsigelser.

Eskil ærkebiskop
1137/38-
1177
Riko biskop
1137/38-
1139

Kronikens fortsættelse

Da han nu havde skaffet den fasteste fred i sit fædreland, gav kong Erik afkald på tronen i sit tiende regeringsår, gik i kloster, og da han havde modtaget munkekutten, bød han fro farvel til Jordens jammer. Ved et fromt endeligt hensov han derpå i Herren.

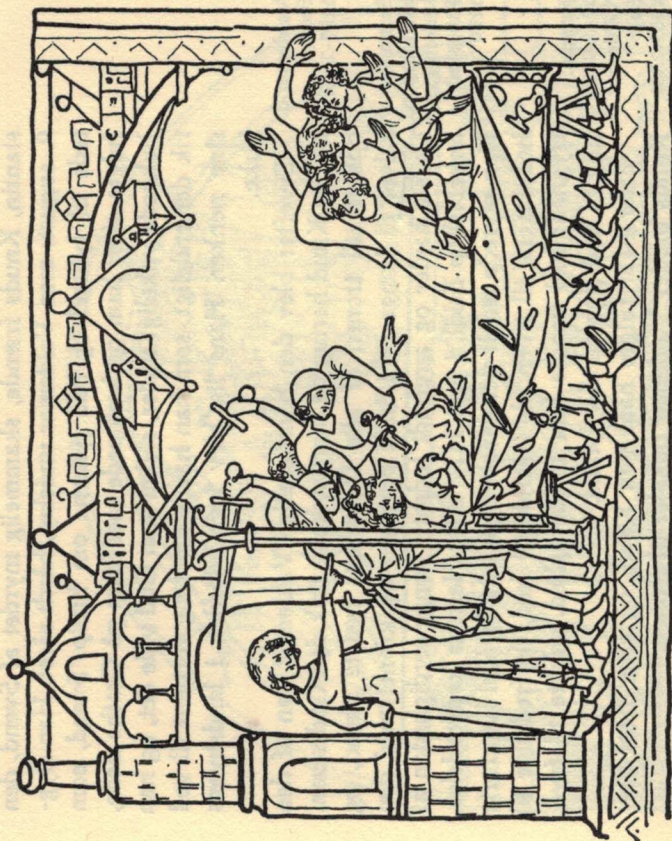
Efter hans død samledes jyderne og valgte Knud, søn af kong Niels' søn Magnus. Men skåningerne valgte Svend, Erik Emunes søn, og satte ham til konge over sig. Deraf kom en langvarig kamp mellem Svend og Knud, i tolv år. For da Svend besteg tronen, forsvandt freden, oprør opstod, og borgerkrigen kaldte selv fredelige folk til kamp.

I det tiende år samledes alle danske endelig, og idet de forhandlede om fred, valgte de to konger, Knud, som

1146

Knud
Magnussen
1146-1157
Svend
Grathe
1146-1157

1154

Valdemar d. tidligere var valgt af jyderne, og Valdemar, søn af den Store

hellige Knud hertug og martyr. Fordrevet fra Danmark flygtede Svend derimod til Sachsen, til sin svigerfader Markgreven hertugen af Sachsen, som han blev hos i næsten tre år, afsat fra tronen. Først i det tredje år fór han hjem til fædrelandet under foregivende af fred.

1157

Da samledes Svend, Knud og Valdemar til møde efter gensidigt at have stillet gidsler, og idet de på forstandige folks råd arbejdede for fred, stræbte de at standse striden i rigét. Ved dette forlig finder frænderne da sammen: at hver af dem skulle råde frit over en trediedel af det delte rige. Og forræderisk forbund og falsk fred blev indgået. For da de samledes i Roskilde, blev Knud og Kon-

34

35

stantin, Knuds frænde, skammelig myrdet af Svend, den 9. august; men Valdemar undslap, hårdt såret. Han flygtede til Jylland og bad jyderne om hjælp. Svend, som fulgte efter ham og kæmpede med ham på Grathe hede, bukkede ynkeligt under, sådan som Gud ville det, og han fik det endeligt, som han havde gjort sig fortjent til ved sine rænker. Hans lig blev lagt i jorden i landsbyens kirke.

Valdemar d.
Store
1157-1182

Derefter blev den berømmelige Valdemar, søn af den hellige Knud hertug og martyr, kong Erik den Godes søn, ophøjet til tronen af alle Danmarks bedste mænd, og salvet til konge og iklædt purpuret og kronet med den største hæder og ærefuldt indsat i kongeværdigheden af ærkebiskop Eskil, i året 1157 efter Herrens kødvordelse.

Sammen-
blanding m.
kirkefesten i
Ringsted
1170

Han styrede ædelt det danske rige i 26 år. Thi han førte hedningene til troen, de troende til fred, de fredelige til tryghed; had vendte han til kærlighed, smerte til fryd, krig til fred, og nød til velstand.

Knud 6.
1182-1202
Valdemar
Sejr
1202-1241

Efter ham fulgte hans søn Knud, og efter ham blev Knuds broder Valdemar ophøjet til tronen.

